

HÜKÜMET ETKİNLİĞİ VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ

Taner GÜNEY*

Özet

Hükümet etkinliğinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisine ilişkin literatür iki kısma ayrılmış durumdadır. Bir kısım çalışmaya göre hükümet etkinliği ekonomik büyümeyi arttırırken, bir kısım çalışmaya göre ekonomik büyümeyi azaltmaktadır. Bu çalışmanın amacı ise, gelişmekte olan ülke verileri ile hükümet etkinliğinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini analiz etmektir. Bu amaçla 78 gelişmekte olan ülkenin 1996-2015 dönemindeki verileri ile GMM (Genelleştirilmiş Momentler Metodu) tahminleri elde edilmiştir. Tahmin sonuçlarına göre hükümet etkinliği ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir. Buna göre ele alınan ülkelerde hükümet etkinliği yükseldiğinde ekonomik büyüme düzeyi de yükselmektedir. Hükümet etkinliğinin ekonomik büyüme üzerindeki bu etkisi işgücü, sermaye, enflasyon ve ticari açıklık gibi ekonomik değişkenlerden daha yüksektir. Bu nedenle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme düzeyinin yükseltilebilmesi için ilk önce bu ülkelerdeki hükümetlerin etkinlik düzeyinin yükseltilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Hükümet Etkinliği, Ekonomik Büyüme, Sermaye, İşgücü

Jel Sınıflandırması: H11, O47, E2

RELATION BETWEEN GOVERNMENT EFFECTIVENESS AND ECONOMIC GROWTH

Abstract

The literature on the relation between government efficiency and economic growth is divided into two chapters. While some studies say that government efficiency increases economic growth, others say it reduces economic growth. Using country data, this study aims to analyze the impact of government efficiency on economic growth in developing countries. For this purpose, the GMM (Generalized Moments Method) estimates were obtained from the data of 78 developing countries between 1996-2015. According to the results of this estimate, government efficiency has a positive-oriented and statistically meaningful impact on economic growth. Accordingly, level of economic growth increases in parallel with government efficiency in the countries examined. The impact of government efficiency on economic growth is higher than economic variables such as labor, capital, inflation and trade deficit. Thus, in order that the developing countries elevate their level of economic growth, they initially need to elevate the efficiency level of their governments.

Keywords: Government Efficiency, Economic Growth, Capital, Labor

Jel Classification: H11, O47, E2

* Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü, tanerguney@kmu.edu.tr

Date of submission: 22-08-2017

Date of acceptance: 30-11-2017

I. GİRİŞ

İktisatçıların uzun zamandan beri ortaya koyduğu şekliyle bir toplumdaki ekonomik büyüme, o toplumun sahip olduğu beşeri sermaye ve fiziksel sermaye miktarını arttırma yeteneğinin yanında, toplumun sahip olduğu teknolojiyi geliştirme becerisine bağlıdır. Beşeri sermaye, fiziksel sermaye ve teknolojinin toplumlar açısından farklılık göstermesi sonucu bazı ülkeler daha zengin iken bazı ülkeler ise daha fakir kalmıştır (Acemoglu ve Robinson, 2010). Bununla birlikte bir toplumdaki teknoloji düzeyi ile beşeri ve fiziksel sermaye miktarının oluşmasına etki eden temel faktörlerden biri de coğrafi konum, nüfus, kültür ve kurumlar gibi değişkenlerin yanı sıra ülkeyi yöneten hükümetlerdir (Alam vd., 2017). Diğer bir deyişle ülkedeki ekonomik büyüme düzeyi, hükümetin piyasayı doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen eylemleri ile yakından ilgilidir (Pradhan ve Sanyal, 2011; Adams ve Mengistu, 2008; Ndulu ve O'Connell, 1999). Şüphe yok ki hükümetler ülkenin ticaret iklimini ulusal ve uluslararası yatırımcılar için çekici hale getirerek, ülkedeki yatırım düzeyi, üretim miktarı ve ekonomik büyüme düzeyinin yükselmesine etki eden en önemli bir faktör durumuna gelmiştir. Yatırımcılar politik olarak istikrarsız, bürokrasisi karmaşık, yolsuzluk düzeyi yüksek, şeffaf olmayan ve etkisiz devlet hizmetlerinin verildiği ülkelere yatırım yapmaktan çekineceği için, yatırımcıların istediği yatırım ortamının sağlanması ülke yönetimindeki hükümetlerle başarılabilir. Dolayısıyla hükümetler etkin uygulamaları neticesinde ülkenin ekonomik büyüme düzeyi üzerinde söz sahibi olmaktadır (Knack ve Keefer, 1995; Barro, 1996; Kaufmann ve Kray, 2002; Kaufmann vd., 2008; Emara ve Chiu, 2015). Buradan hareketle bu çalışmanın amacı, verilerine ulaşılabilen 78 gelişmekte olan ülke için, 1996-2015 döneminde, hükümet etkinliğinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini analiz etmektir. GMM (Genelleştirilmiş Momentler Metodu) dinamik panel veri yöntemi ile elde edilen tahmin sonuçları, gelişmekte olan ülkelerde hükümet etkinliğinin ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Buna göre hükümet etkinliği ekonomik büyümeyi arttırmaktadır.

Çalışmanın giriş bölümünün ardından, hükümet etkinliği ile ekonomik büyüme arasındaki teorik ilişkinin yer aldığı ikinci bölüm gelmektedir. Üçüncü bölümde ilgili literatür, dördüncü bölümde veri ve tahmin yöntemi, beşinci bölümde ise tahmin sonuçları yer almaktadır. Son olarak altıncı bölümde sonuç kısmı bulunmaktadır.

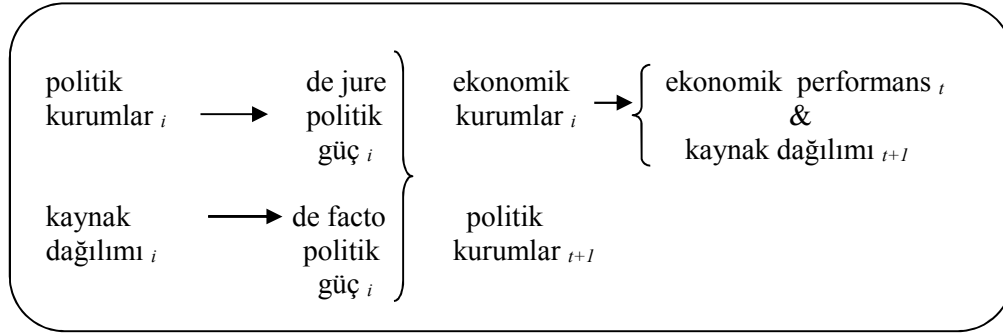
II. HÜKÜMET ETKİNLİĞİNİN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİSİNE TEORİK BAKIŞ

Politik kurumların¹ ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ayrıntılı bir şekilde analiz eden Acemoglu ve Robinson (2010), politik kurumların ekonomik kurumlar üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Burada ekonomik kurumlar, yukarıda da bahsedildiği gibi, bir toplumdaki teknoloji düzeyi, beşeri sermaye, fiziksel sermaye ve üretim organizasyonunu doğrudan kapsadığı için ekonomik büyümenin temel teşvik edicisi konumundadır. Bunun yanında ekonomik kurumlar sadece ekonominin toplam ekonomik büyüme potansiyelini değil, gelecekteki kaynak dağılımı da dahil olmak üzere servetin, fiziksel sermayenin ve beşeri sermayenin dağılımı gibi bir dizi ekonomik sonucu da belirlemektedir. Acemoglu ve Robinson (2010)'a göre içsel bir değişken olan ekonomik kurumlar, aralarında çıkar çatışması olan çeşitli grupların tercihleri doğrultusunda şekillenmektedir. Bu gruplardan hangisinin daha başarılı olacağı ise grupların elinde bulunan politik güce bağlıdır. Dolayısıyla hangi grubun politik gücü daha fazla ise toplumda o grubun çıkarlarına uygun olan ekonomik kurumlar tercih edilmiş olacaktır. Ancak politik güç de içsel bir değişkendir ve *de jure* (kurumsal) ve *de facto* olmak üzere iki bileşeni bulunmaktadır. Burada *de jure* politik güç, toplumdaki hükümet benzeri politik kurumların sahip olduğu güç anlamına gelmektedir. Toplumdaki yasal hükümetin formuna karar veren bu gücün kaynağı demokrasi, diktatörlük ya da otokrasi olabilir. Şekil 1'de görüldüğü gibi, bir toplumdaki yasal hükümet biçiminde kendisini gösterebilen politik kurumlar o toplumdaki ekonomik kurumları ve gelecekteki kaynak dağılımını etkileyen bir güç niteliğindedir.

Politik gücün bir diğer bileşeni olan *de facto* politik güç ise bazı bireylerin veya bireylerden oluşan bir grubun, politik kurumlara benzer yolları kullanarak iktidara gelmemiş olsa da, kendi çıkarları için politik kurumlara yasal olmayan yollardan etki ettikleri durumu açıklar. Politik kurumlardan daha fazla politik güce sahip olan *de facto* politik güç silah kullanımı, paralı asker kiralama, orduyu hareke geçirme veya ekonomik olarak masraflı fakat büyük ölçüde barışçıl protesto gösterileri kullanmak suretiyle elde edilmiş olabilir. *De facto* politik gücü elinde bulunduranlar, sahip oldukları ekonomik kaynakları ölçüsünde, politik kurumları çıkarları doğrultusunda kullanma yeteneğine sahiptirler. Bu nedenle Acemoglu vd. (2004:4), Şekil 1'de de görüldüğü gibi *de facto* gücü elinde bulunduran tüm birey ve gruplar için kaynak dağılımı değişkenini kullanmıştır. Buna göre *de facto* formundaki politik güç hem

¹ North (1990:3)'a göre kurumlar bir toplumdaki oyunun kurallarıdır ve insan etkileşimini şekillendiren, insan tarafından tasarlanmış kısıtlamalardır.

bugünkü hem de gelecekteki kar ve faydasını garanti altına almak için, gelecekteki politik kurumları ($t+1$) etkileme yeteneğine sahiptir (Acemoglu vd., 2004: 6).

Şekil I. Kurumlar ve Ekonomik Etkileri

Sonuç olarak, Şekil 1'e göre hükümet benzeri politik kurumların oluşturduğu düzenleme ve regülasyonlar, ekonominin işleyişi içinde kaynakların hangi malların üretiminde kullanılacağını yani kaynakların dağılımının nasıl olması gerektiğini şekillendirir. Ekonomik ve politik değişkenler üzerinde etkili olan bu hükümet benzeri politik kurumlar, oluşturdukları politikalar neticesinde etkin olabiliyorsa, firmaların sermaye birikimi ve üretim çıktıları artacak, bireylerin üretimsel becerileri gelişme gösterecektir. Diğer bir deyişle iyi hükümetler toplumun sosyal yapısını kötü yönlü sapmalara karşı koruyarak ekonomik büyümeyi desteklemiş olacaktır. Bunu başaramayan kötü hükümetler kamulaştırma, mülkiyet vergilendirmesi, kötü yönetmelikler ve kanunlar ile bir ekonomide kamusal saptmaya neden olacaktır (Hall ve Jones, 1999). Bu nedenle özellikle piyasaların yapısal olarak çok zayıf olduğu ekonomilerdeki etkin bir hükümet, verimlilik artışını sağlamak ve yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve öğrenilmesine yardımcı olmak için özel sektörü ekonomik büyüme hedefine yönlendirebilmektedir. Böylece özel sektörde sermaye birikimi hızlanacak, kaynakların uygun hale getirilmesi yoluyla da ekonomik büyümede özel sektörün payının artması sağlanmış olacaktır (Alam, 2017).

III. İLGİLİ LİTERATÜR

Hükümetlerin² ekonomik büyüme üzerindeki etkisine ilişkin literatür oldukça geniş³ ve genel anlamda iki kısma ayrılabilir niteliktedir. Bir kısım çalışma hükümetlerin ekonomik

² Hükümetlerin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini yolsuzluğun kontrolü değişkeni ile ölçen çalışmalar için D'Agostino vd. (2016), Campos vd. (2010), Meon ve Sekkat (2005), Welsch (2004), Ehrlich ve Lui (1999) incelenebilir.

³ Literatürde politik kurumları "good governance" konseptiyle ele alan çalışmalar da bulunmaktadır. Good governance konseptinin anlamı, içeriği ve ekonomik büyümeye etkileri için Williams and Siddique (2008), Kaufmann vd. (2010), Keefer (2004), Plumptre and Graham (1999), ve UNDP (1997) gibi çalışmalara bakılabilir.

büyüme teşvik ettiğini öne sürerken, diğer kısımdaki çalışmalar hükümetlerin ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönlü etkide bulunduğuna şüpheyle yaklaşmaktadır. Hükümetlerin ve politik kurumların ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönlü etkilediğini belirten ilk çalışmalardan biri olan Knack ve Keefer (1995), 1972-1989 döneminde 97 ülkenin verisini kullanmıştır. Çalışmada elde edilen tahminler, ele alınan ülkelerde, mal varlığı düzenlemeleri gibi etkili politik düzenlemelerin ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönlü etkide bulunduğunu ortaya koymuştur. Bir başka çalışmada Barro (1996), 100 ülkenin 1960-1990 dönemindeki verilerini ele alarak ekonomik büyümenin temel belirleyicilerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışmaya göre ekonomik büyüme pozitif yönlü etkileyen önemli değişkenlerden bir tanesi de hükümetin harcama düzeyidir. Bir diğer çalışmada Acemoglu vd. (2001), 64 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkenin 1985-2000 yıllarını kapsayan dönemindeki verileri ile yürüttüğü analizlerde, politik kurumların ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönlü etkide bulunduğunu ortaya koymuştur.

Hükümetlerin ve politik kurumların ekonomik büyüme pozitif yönlü etkilediğini öne süren önemli çalışmalardan biri diğeri Kaufmann ve Kraay (2002)'dir. Çalışmada 170 ülkenin 2000-2001 dönemindeki verileri ele alınarak, hükümet etkinliği ile ekonomik büyüme ilişkisini analiz edilmiştir. Çalışmada yönetim⁴ değişkeninin alt dallarından biri olarak gösterilen hükümet etkinliği ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönlü bir etkiye sahiptir. Hükümetlerin ve politik kurumların ekonomik büyüme üzerindeki etkisini teorik olarak analiz eden Acemoglu ve Robinson (2010) ise, bir ülkedeki ekonomik büyümenin o ülkedeki hükümet benzeri politik kurumlara da bağlı olduğunu ortaya koymuştur. Bir diğer çalışmada Alam vd. (2017), 81 ülkenin 1996-2011 dönemindeki verileri ile hükümet etkinliği ve reel kişi başına gelir ilişkisini analiz etmiştir. Çalışmada elde edilen tahmin sonuçları hükümet etkinliğinin reel kişi başına gelir ile gösterilen ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir.

Diğer yandan Quibria (2006)'ya göre ise ekonomik büyüme üzerinde hükümet ve politik kurumların anlamlı bir etkisi yoktur. Quibria (2006), 28 ülkenin 1999-2003 dönemindeki kişi başına milli gelir değerleri ile bir politik kurum değişkeni olarak kullanılan yolsuzluğun kontrolü değerlerinin korelasyon katsayılarını tahmin etmiştir. Korelasyon katsayı tahminleri bu iki değişken arasında anlamlı bir korelasyon olduğunu göstermediği için, çalışmaya göre bu iki değişken arasında bir ilişkinin ortaya çıkması zordur. Hükümetler ve politik kurumların

⁴ Yönetişim kavramının anlamı ve yönetim ekonomik büyüme ilişkisine dair literatür için Güney (2017), Emara ve Chiu (2015) ve Cooray (2009) incelenebilir.

ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönlü etkide bulunduğuna şüpheyle yaklaşan bir diğer çalışma Kurtz ve Schrank (2007)'dir. 1996-2004 döneminde 164 ülkenin verisi ile hükümet etkinliği ve kişi başına gelir ilişkisinin araştırıldığı çalışmaya göre, kişi başına gelir hükümet etkinliği üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahipken, hükümet etkinliğinin kişi başına gelir üzerinde herhangi anlamlı bir etkisi yoktur. Dolayısıyla yazarlara göre hükümet etkinliğinin ekonomik büyümeye neden olması beklenmemelidir.

IV. VERİ VE METOD

Hükümet etkinliğinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, Kurtz ve Schrank (2007) ve Alam vd. (2017)'in kullandığı model ışığında, aşağıdaki model tahmin edilecektir:

$$y_{it} = \beta_1 y_{it-1} + \beta_2 He_{it} + \beta_3 Dyy_{it} + \beta_4 Enf_{it} + \beta_5 İşgücü_{it} + \beta_6 Sermaye_{it} + \beta_7 Açıklık_{it} + \beta_8 Nüfus_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

(1) nolu denklemde ekonomik büyüme için yıllık GSYİH'daki büyüme oranı, yıllık reel GSYİH'nın doğal logaritması, kişi başına yıllık GSYİH'nın doğal logaritması ve dolar kurundan satın alma gücü paritesi ile yıllık kişi başına GSYİH'nın doğal logaritması kullanılmıştır. Burada y_{it} yıllık GSYİH büyüme oranını, reel GSYİH düzeyini, kişi başına yıllık GSYİH'nın doğal logaritması ve cari dolar kurundan satın alma gücü paritesi ile yıllık kişi başına GSYİH'nın doğal logaritmasını göstermektedir. y_{it-1} ise bu değişkenlerin i ülkesinde $t-1$ dönemdeki düzeyini göstermektedir. He_{it} hükümet etkinlik düzeyini, Dyy_{it} ülkeye gelen net doğrudan yabancı yatırımın GSYİH'ya oranını, Enf_{it} tüketici fiyatları cinsinden yıllık enflasyon oranını, $İşgücü_{it}$ işgücünün 15 yaş üstü toplam nüfusa oranını, $Sermaye_{it}$ sermaye birikiminin GSYİH'ya oranını, $Açıklık_{it}$ ithalat ve ihracat toplamının GSYİH'ya oranını (ticari açıklık oranı) ve son olarak $Nüfus_{it}$ ise ülkedeki yıllık nüfus artış oranını ifade etmektedir. Hükümet etkinliği ile birlikte kullanılan bağımsız değişkenler ilgili literatür ışığında tercih edilmiştir. Tüm değişkenlerin 1996-2015 dönemini kapsayan verileri Dünya Bankası (WB)'den alınmıştır. İlgili değişkenler için verisine ulaşılabilen, Türkiye de dahil olmak üzere, 78 gelişmekte olan ülke değerleri analizlere dahil edilmiştir.

Hükümetin etkinlik düzeyi WB ve Political Risk Services International Country Risk Guide (PRS) tarafından ölçülmektedir. Bu çalışmada He verisi, daha fazla ülke verisine sahip olması nedeniyle, WB' tarafından hazırlanan ve yayımlanan The Worldwide Governance Indicators'den (WGI) alınmıştır. WGI'de bir ülkedeki hükümet etkinliği kamu hizmetlerinin

kalitesi, sunulan sivil hizmetlerin kalitesi ve politik baskıdan bağımsız olma derecesi, politika oluşturma ve uygulanmasının kalitesi ve hükümetin bu tür politikalara olan bağlılığının güvenilirliği biçiminde ölçülmektedir. *He* değerleri +2,5 ile -2,5 arasında değişmektedir. Değerler +2,5'a yaklaştıkça hükümetin etkinlik düzeyi yükselirken tersi durumunda hükümet etkinliği azalmaktadır.

Bu çalışmada (1) nolu denklemin tahmini için, dinamik bir özellik taşıması nedeniyle dinamik panel veri yöntemlerinden Arellano ve Bond (1991) GMM yöntemi kullanılmıştır. Panel veri hem birim hem de zaman boyutu taşıdığı için serbestlik derecesinin artmakta, çoklu doğrusal bağlantı sorunu azalmaktadır. Panel veride görece gözlem sayısı daha fazla olduğu için parametre değerleri daha güvenilir biçimde tahmin edilebilmektedir. Dinamik panel veri ise bağımlı değişkenin gecikmeli halinin açıklayıcı bir değişken olarak modele eklenmesi durumunda geçerlidir. Dinamik panel veri modelinin sabit etki (FE) ve rassal etki (RE) modellerinde bağımlı değişkenin gecikmeli halinin açıklayıcı bir değişken olarak modele eklenmesi durumunda, gecikmeli değişken hata terimi ile korelasyonlu hale gelecek ve yapılan tahminlerde tutarsızlık problemleri ortaya çıkabilmektedir. Bu sorunun aşılması için gecikmeli değişken yerine araç değişken kullanılması önerilmektedir (Tatoğlu, 2012; Cameron ve Trivedi, 2005). Örneğin Anderson ve Hsiao (1981) ise birinci fark yönteminin kullanılması ile birim etkilerin dışlanabileceğini savunmaktadır. Dinamik panel veri aşağıdaki gibi ifade edildiğinde (Tatoğlu, 2012: 74),

$$y_{it} = \delta y_{it-1} + \phi Z_i + \beta X_{it} + \theta_i + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

burada Z_i zaman boyunca değişmeyen ilave açıklayıcı değişkenleri, X_{it} açıklayıcı değişkeni, θ_i birim etkileri ifade etmektedir. İşte Anderson ve Hsiao (1981) yönteminde birinci farklar alındığında hata terimi ile korelasyonlu olan $\Delta y_{it-1} (= y_{it-1} - y_{it-2})$ yerine y_{it-2} yada $\Delta y_{it-2} (= y_{it-2} - y_{it-3})$ değişkeni bir araç değişken olarak kullanılmaktadır. Anderson ve Hsiao (1981) yöntemi birinci fark hata terimi olan $\Delta \varepsilon_{it} (= \varepsilon_{it} - \varepsilon_{it-1})$ sabit varyanslı ve otokorelasyonsuz ise kullanışlıdır. Ancak birinci fark hata terimleri çoğu zaman negatif otokorelasyonludur. Bu durumda Arellano ve Bond (1991) yönteminin kullanımı daha uygundur. Arellano ve Bond (1991), geçerli tüm gecikmeli değişkenleri araç değişken olarak kullanarak GMM yöntemini geliştirmiştir (Baltagi, 2005; Tatoğlu, 2012). Dinamik panel veri modeli sadece bağımlı değişkenin gecikmeli değerinin yer aldığı şekliyle yazıldığında:

$$y_{it} = \delta y_{it-1} + \varepsilon_{it} \text{ dir.} \quad (3)$$

Bu modelin birinci farkı şöyle yazılabilir:

$$y_{it} - y_{it-1} = \delta(y_{it-1} - y_{it-2}) + (u_{it} - u_{it-1}). \quad (4)$$

Bu modelde $(y_{it-1} - y_{it-2})$ için geçerli araç değişkenler y_{it} 'nin gecikmeli değerleridir (y_{it-2} , y_{it-3} , y_{it-4} ,..... y_{it}). Çünkü her bir gecikmeli değişkenin bir önceki fark hata terimi ile korelasyonu sıfırdır.

GMM tahmincisinin etkin tahmin yapıp yapmadığı araç değişken matrisinin doğru seçilip seçilmediğine bağlıdır. GMM tahmininde 1. dereceden otokorelasyonun varlığı AR (1), 2. dereceden otokorelasyonun varlığı AR (2) testi ile sınımlanmaktadır. Araç değişkenlerin elde edilme yöntemi nedeniyle, modelin hata teriminde otomatik olarak birinci dereceden otokorelasyon gözlenmesi gerektiği için AR (1) istatistiksel olarak anlamlı olmalıdır. AR (2) "ikinci dereceden otokorelasyon yok" boş hipotezini test eder. Araç değişkenlerin doğru tespit edildiğinin anlaşılabilmesi için AR (2) istatistiksel olarak anlamsız olmalıdır. Son olarak araç değişkenlerin geçerli olup olmadığını test etmek için Sargan testi kullanılmaktadır. Sargan testi "araç değişkenler geçerlidir" boş hipotezini test etmektedir. Bu nedenle istatistiksel olarak anlamlılığa sahip olmaması gerekir (Roodman, 2006). Bu çalışmada bu testlerin yanı sıra bağımsız değişkenlerin birlikte bağımlı değişkeni başarılı bir şekilde açıklayıp açıklayamadığını sınamak amacıyla Wald testi de kullanılmıştır.

V. TAHMİN SONUÇLARI

Tablo 1, (1) nolu modelin tahmin sonuçlarını göstermektedir. Tabloda ilk sütunda bağımlı değişken olarak yıllık GSYİH büyüme oranı kullanılmışken, ikinci sütunda yıllık reel GSYİH bağımlı değişken olarak yer almıştır. Birinci ve ikinci sütundaki Wald testi sonuçlarına göre bağımsız değişkenler bağımlı değişkeni açıklamada başarılıdır. İki sütundaki Sargan testi sonuçlarına göre araç değişkenler içsel değil dışsaldır ve dolayısıyla araç değişkenler geçerlidir. İki sütunda da modellerde 1. ve 2. dereceden otokorelasyonun var olup olmadığı AR(1) ve AR(2) testi ile sınımlanmıştır. Tahmin sonuçlarına göre iki sütunda da 1. dereceden otokorelasyon varken, 2. dereceden otokorelasyon yoktur. İlk sütundaki tahmin sonuçlarına göre, hükümet etkinliğini gösteren He yıllık GSYİH büyüme oranı üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir. Buna göre hükümet etkinliği gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümeyi arttırmaktadır. Bu sonuç literatürde hükümet etkinliğinin ekonomik büyümeyi pozitif yönlü etkilediğini savunan çalışmaları desteklemektedir. Analizlere dahil edilen gelişmekte olan ülkelerde y_{it-1} , $Sermaye$ ve $Açıklık$ yıllık GSYİH büyüme oranı üzerinde pozitif yönlü ve

istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahipken, Dyy , Enf , $İşgücü$ ve $Nüfus$ yıllık GSYİH büyüme oranı üzerinde negatif yönlü ve istatistiksel olarak negatif yönlü bir etkiye sahiptir.

Tablo I. GMM Tahmin Sonuçları: Yıllık GSYİH Büyüme Oranı ve Yıllık reel GSYİH

	Bağımlı Değişken	
	Yıllık GSYİH Büyüme Oranı	Yıllık reel GSYİH
y_{it-1}	0.20659* (0.00885)	0.99909* (0.00178)
He_{it}	0.69089*** (0.29063)	0.06923* (0.00837)
Dyy_{it}	-0.00090 (0.01495)	0.00170* (0.00028)
Enf_{it}	-0.06618* (0.00383)	-0.00232* (0.00007)
$İşgücü_{it}$	-0.19580* (0.02136)	0.00186 (0.00070)
$Sermaye_{it}$	6.56819* (1.43154)	-0.18473* (0.03683)
$Açıklık_{it}$	0.11012* (0.00337)	0.00351* (0.00011)
$Nüfus_{it}$	-0.76251* (0.19946)	-0.11362* (0.00581)
Wald testi	11915.29 (0.0000)	779000.7 (0.0000)
Sargan testi	71.5642 (0.9936)	73.2455 (0.9995)
AR(1)	-4.064 (0.0000)	-3.956 (0.0001)
AR(2)	-1.642 (0.1004)	-1.586 (0.1126)
Gözlem Sayısı	716	918
Ülke Sayısı	78	77

Not: * $p < 0.001$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.05$. Parantez içindeki değerler standart sapmaları, italik değerler ise testlerin olasılık değerleri tahminleridir.

Tablo 1'de ikinci sütundaki tahmin sonuçlarına göre ise He yıllık reel GSYİH üzerinde de pozitif yönlü ve istatistiksel olarak pozitif yönlü bir etkiye sahiptir. Buna göre hükümet etkinliği gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümeyi arttırmaktadır. Bu sonuç da literatürde hükümet etkinliğinin ekonomik büyümeyi pozitif yönlü etkilediğini savunan çalışmaları desteklemektedir. Ayrıca ilk sütundaki tahminin aksine doğrudan yabancı yatırımlar (Dyy) yıllık reel GSYİH üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahipken, sermaye birikiminin GSYİH'ya oranı ($Sermaye$) negatif yönlü ve yine istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir. İşareti değişen bir diğer değişken olan $İşgücü$ pozitif işarete sahip

olmasına rağmen istatistiksel olarak anlamlı değildir. Diğer bağımsız değişkenler ise birinci sütundaki tahmin sonuçları ile benzer niteliktedir. Diğer bir deyişle y_{it-1} ve *Açıklık* yıllık reel GSYİH üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahipken, *Enf* ve *Nüfus* yıllık reel GSYİH üzerinde negatif yönlü ve istatistiksel olarak negatif yönlü bir etkiye sahiptir. Tablo 2, yine (1) nolu modelin tahmin sonuçlarını göstermektedir.

Tablo II. GMM Tahmin Sonuçları: kbGSYİH ve Satın Alma Gücü Paritesi (kbGSYİH)

	Bağımlı Değişken	
	kbGSYİH	Satın Alma Gücü Paritesi (kbGSYİH)
y_{it-1}	0.91394* (0.00591)	0.92555* (0.00056)
He_{it}	0.06277* (0.00555)	0.00849* (0.00042)
Dyy_{it}	0.00094* (0.00015)	0.00026* (0.00002)
Enf_{it}	0.00061* (0.00009)	-0.00057* (0.00000)
$İşgücü_{it}$	-0.01246* (0.0058)	-0.00059* (0.00008)
$Sermaye_{it}$	0.35179* (0.01771)	0.00093* (0.00002)
$Açıklık_{it}$	0.00086* (0.00005)	0.00056* (0.00000)
$Nüfus_{it}$	-0.00980* (0.00247)	-0.00321* (0.00049)
Wald testi	173828.64 (0.0000)	259511.48 (0.0000)
Sargan testi	73.5077 (0.9994)	74.248 (0.9993)
AR(1)	-4.102 (0.0000)	-3.529 (0.0004)
AR(2)	-1.640 (0.1009)	-1.4244 (0.1543)
Gözlem Sayısı	930	923
Ülke Sayısı	78	77

Not: * $p < 0.001$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.05$. Parantez içindeki değerler standart sapmaları, italik değerler ise testlerin olasılık değerleri tahminleridir.

Tablo 2'de ilk sütunda bağımlı değişken olarak yıllık kişi başına GSYİH (kbGSYİH), ikinci sütunda ise satın alma gücü paritesine göre yıllık kişi başına GSYİH (Satın Alma Gücü Paritesi (kbGSYİH)) kullanılmıştır. Birinci ve ikinci sütundaki Wald testi sonuçlarına göre

bağımsız değişkenler bağımlı değişkeni açıklamada başarılıdır. İki sütundaki Sargan testi sonuçlarına göre araç değişkenler içsel değil dışsaldır ve dolayısıyla araç değişkenler geçerlidir. AR(1) ve AR(2) testi tahmin sonuçlarına göre iki sütunda da 1. dereceden otokorelasyon varken, 2. dereceden otokorelasyon yoktur. İlk sütundaki tahmin sonuçlarına göre hükümet etkinliğini gösteren *He*, kbGSYİH üzerinde ve ikinci sütundaki tahmin sonuçlarına göre ise Satın Alma Gücü Paritesi (kbGSYİH) üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir. Bu sonuç Tablo 1'de elde edilen tahmin sonuçlarını desteklemektedir. Diğer bir deyişle hükümet etkinliğindeki artış ekonomik büyüme göstergesi olarak kullanılan değişkenleri arttırmaktadır. Tablo 2'ye göre y_{it-1} , *Dyy*, *Sermaye* ve *Açıklık* değişkenleri iki sütunda da bağımlı değişkenler üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahipken, *İşgücü* ve *Nüfus* bağımlı değişkenler üzerinde negatif yönlü ve istatistiksel olarak negatif yönlü bir etkiye sahiptir. Sonuç olarak analizlere dahil edilen gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik büyüme değişkenlerinin gecikmesi ve ticari açıklık oranı yükseldiğinde ekonomik büyüme düzeyi yükselmekte, nüfus artışı yükseldiğinde ekonomik büyüme düzeyi azalmaktadır. Diğer bağımsız değişkenlerin ekonomik büyüme değişkenleri üzerindeki etkisi değişkenlik göstermektedir.

VI. SONUÇ

Bu çalışmanın amacı gelişmekte olan ülkelerde hükümet etkinliğinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini analiz etmektir. Verilerine ulaşılabilen 78 gelişmekte olan ülkenin 1996-2015 dönemindeki verisi ile elde edilen GMM tahmin sonuçları, ele alınan gelişmekte olan ülkelerde hükümet etkinliğinin ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Pozitif yönlü ve anlamlı bu etki ekonomik büyüme değişkeni olarak kullanılan yıllık GSYİH büyüme oranı, yıllık reel GSYİH, kişi başına yıllık GSYİH'daki değişim ve satın alma gücü paritesine dayalı yıllık kişi başına GSYİH'daki değişim değişkenlerinin tümü için de geçerlidir. Buna göre, ele alınan gelişmekte olan ülkelerde, hükümet etkinlik düzeyi yükseldiğinde ekonomik büyüme oranı da yükselmektedir. Elde edilen bu sonuçlar literatürde hükümet etkinliğinin ekonomik büyümeyi pozitif yönlü etkilediğini savunan çalışmaları destekler niteliktedir. Analiz sonuçlarına göre ticari açıklık oranı ekonomik büyümeyi artırırken, nüfus artış oranı ekonomik büyüme düzeyini azaltmaktadır. Sonuç olarak, Türkiye de dahil olmak üzere ele alınan 78 gelişmekte olan ülkede, ekonomik büyüme için hükümetlere önemli görevler düşmektedir. Bu ülkelerdeki hükümetler

ticari açıklık ve nüfus artışı gibi ekonomik değişkenleri etkilemenin yanı sıra, etkin kamu politikalarını hayata geçirerek, ekonomik büyümeye daha fazla katkı yapmış olacaktır. Bu amaçla, kamu tarafından sunulan kamu hizmetlerinin kalitesini geliştirecek, politik baskıdan bağımsız kamu hizmeti sunulmasını destekleyecek ve hükümetin uyguladığı kamu politikalarına bağlı kalacağına dair toplumsal güveni arttıracak düzenlemelerin hayata geçirilmesi, ekonomik büyümeye katkı yapabilir.

REFERANSLAR

- Acemoglu, D., Johnson, S., & Robinson, J.A. 2001. The colonial origins of comparative development: an empirical investigation. *American Economic Review*, 91(5): 1369–1401.
- Acemoglu, D., Johnson, S., & Robinson, J. A. 2004. *Institutions as the fundamental cause of long-run growth*. NBER Working Paper Series no.10481.
- Acemoglu, D. & Robinson, J. A. 2010. The role of institutions in growth and development. *Review of Economics and Institutions*, 1(2): 1-33.
- Adams, S., & Mengistu, B. 2008. Privatization, governance and economic development in developing countries. *Journal of Developing Societies*, 2: 415-438.
- Alam, R., Kitenge, E. & Bedane, B. 2017. Government effectiveness and economic growth, *Economics Bulletin*, 1: 222-227.
- Anderson, T. W. & Hsiao, C. 1981. Estimation of dynamic models with error components, *Journal of the American Statistical Association*, 76 (375): 598–606.
- Arellano, M., & Bond, S. 1991. Some tests of specification for panel data: Monte Carlo evidence and an application to employment equations, *Review of Economic Studies*, 58 (2): 277–297.
- Baltagi, Badi H. 2005. *Econometric analysis of panel data*, Third Edition, Canada: John Wiley & Sons.
- Barro, R. J. 1996. Determinants of economic growth: A cross-country empirical study”, NBER Working Paper 5698.
- Cameron, A. Colin & Pravin, K. Trivedi 2005. *Microeconometrics, methods and applications*, New York: Cambridge University Press.
- Campos, N. F., Dimova, R., & Saleh, A. 2010. *Whither corruption? a quantitative survey of the literature on corruption and growth*. IZA Discussion Papers 5334, Institute for the Study of Labor (IZA).
- Cooray, A. 2009. Government expenditure, governance and economic growth. *Comparative Economic Studies*, 51(3): 401-418.
- D’Agostino G., Dunne, J. Paul, & Pieroni, L. 2016. Government spending, corruption and economic growth, *World Development*, 84: 190–205.
- Ehrlich, I. & Lui, F.T. 1999. Bureaucratic corruption and endogenous growth, *Journal of Political Economy*, 107 (6): 270–293.
- Emara, N., & Chiu, I-M. 2015. *The impact of governance on economic growth: The case of Middle Eastern and North African Countries*. Munich Personal RePEc Archive 68603.
- Güney, T. 2017. Governance and sustainable development: how effective is governance?. *The Journal of International Trade & Economic Development*, 26(3): 316-335.
- Hall, Robert E. & Jones, C. I. 1999. Why do some countries produce so much more output per worker than others?. *Quarterly Journal of Economics*, 114(1): 83-116.
- Kaufmann, D. & Kraay, A. 2002. Growth without governance. *Economia*, 3(1): 169– 229.
- Kaufmann, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. 2008. *Governance matters VII: governance indicators for 1996–2007*, World Bank Policy Research Paper.

- Kaufmann, D., A. Kraay, & M. Mastruzzi. 2010. *The worldwide governance indicators: methodology and analytical issues*. Washington, DC: Global Economy and Development: Brookings Institution.
- Keefer, P. (2004). *A review of the political economy of governance: from property rights to voice*. World Bank Policy Research Working Paper No. 3315, Washington, DC: World Bank Policy Research.
- Kurtz, M. & Schrank, A. 2007. Growth and governance: models, measures and mechanisms, *Journal of Politics*, 69(2): 538–554.
- Meon, P.G. & Sekkat, K. 2005. Does corruption grease or sand: the wheels of growth?, *Public Choice*, 122: 69–97.
- Knack, S. & Keefer, P. 1995. Institutions and economic performance: cross-country tests using alternative institutional measures. *Economics and Politics*, 7(3): 207–227.
- Ndulu, B. J., & O'Connell, S. A. 1999. Governance and growth in Sub-Saharan Africa. *The Journal of Economic Perspectives*, 13(3): 41-66.
- North, Douglass C. 1990. *Institutions, institutional change, and economic performance*, New York: Cambridge University Press.
- Quibria, M.G. 2006. Does governance matter? yes, no or maybe: some evidence from developing Asia. *Kyklos*. 59(1): 99–114.
- Pradhan, R. P., & Sanyal, G. S. 2011. Good governance and human development: evidence from Indian States. *Journal of Social and Development Science*, 1(1): 1-8.
- Plumptre, T., & Graham, J. 1999. Governance and good governance: international and Aboriginal perspectives. *Institute on Governance*. <http://dspace.africaportal.org/jspui/bitstream/123456789/11075/1/Governance%20and%20Good%20Governance.pdf?Eriřim 02.06.2017>.
- Roodman, D. 2006. *How to do xtabond2: an introduction to “difference” and “system” GMM in Stata*. The Center for Global Development Working Paper Series, No. 103.
- Tatoğlu, F. Yerdelen 2012. *İleri panel veri analizi: Stata uygulamalı*. İstanbul: Beta.
- UNDP. 1997. *Governance and Sustainable Human Development*. United Nations Development Programme. Oxford: Oxford University Press.
- Welsch, H. 2004. Corruption, growth, and the environment: a cross-country analysis. *Environment and Development Economics*, 9: 663-693.
- Williams, A. & Siddique, A. 2008. The use (and abuse) of governance indicators in economics: a review. *Economics of Governance*, 9(2): 131-175.